

Neşriyat-Tenkid-Tehmil

İ. Semahaddin CEM



SUFİ, mutasavvıf o zâttır ki Hakk, kendi Kitâbında ve kitaplarında nasıl kaaim ise o da kendi nefsinde, zâhirinde ve bâtınında öyle kaaim olur. Tasavvuf da Allâhın ahlâkı ile tahallük etmektir. Tasavvuf hikmettir, çünkü ahlâktır; tertemiz, güzel ahlaktan ibârettir.

Bunları söyleyen, Endülüslü büyük İslâm mütefekkir ve mutasavvıfı Muhyiddin ibn'ül-Arabî'dir.

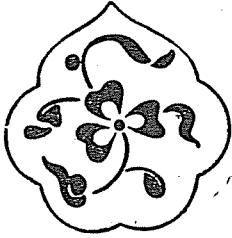
Hazreti Ömer'in hikmet ve adaletini düstur olarak gösteren, kâfirlerle dâima mücadeleyi tavsiye eden, insânî kâmil akyedesinin tamamen islâmî olduğunu ve Kur'ânda hüccetler bulunduğunu isbat eden, velâyet-i hâssa ile velâyet-i âimme'yi birleştirerek velâyet-i ilâhiyyede Hazreti Muhammed'i gören, bâtınla zâhirin ve hristiyanlıkla rûsûm ulemâsının birleşmesinin «kemâl-i Muhammedi» ile mümkün olduğunu söyleyen, muhabbet makamını en yüksek makam gören ve bu makamın, bütün insanların üstünde olan Hazreti Muhammed'in makamı olduğunu ifade eden bir şahsiyet sūfîlerin ve tevhid ehli mutasavvıflarının en ön safında gelir. Muhyiddin, baştan aşağıya Peygamber'in sünneti ile doludur.

Böyle bir şahsiyet, bâzı zâhid ve zâhir neş'esinden müslümanlar tarafından gerek tasavvuf mesleği gerekse mensupları ile birlikte inkâr edilmiştir. Lâkin büyüklüğüne aslâ hâlel gelmemiştir.

Hakkında asırlardır Doğuda ve Batıda makaleler, eserler, araştırmalar, iktibas ve tercüme yapılmaktadır.

1966 da İstanbulda Doçent Dr. Nihat Keklik, bu zâtın hayatı ve muhitine dair güzel ve istifadeli, emek mahsulü kıymetli bir eser neşretti ki bu mevzûda yurdumuzda meydana getirilmiş araştırmaların en iyisi, en dikkate değer olanıdır.

Kitabın plânı, kitabiyat ve önsözden sonra, iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde (İbnül-Arabî'de akıl ve inanç), ikinci bölümde (Hayâtı) ele alınmıştır. Eserin bibliyografya yani kitabiyâtının bir husûsiyeti vardır. Gözden geçirilen eserler, sâdece büyük mutasavvıfın kitaplarıdır ve eserin muhtevâsı, plânı bu te'lif eserlere göre tanzim edilmiştir. İndi her hangi bir mütaleanın yer almadığı kitap bu ilmî vakar ve ciddiyette nihayete ermektedir. Hemen her sahifenin altında genişçe ve zenginçe dipnotları mevcuttur.



Kitabın yazı dili ise çok temizdir. Bâzan kullanılan yeni bir kaç kelime hariç hiç bir üydürükça kelimenin yer almadığı eser, anlaşılır ve zevkle okunur bir şehir dili ile rahatça gözden geçirilmektedir.

Müellif, büyük mutasavvıf hakkındaki asırlardır devam edegelen ifrat ve tefritleri önsözünde gayet yerinde ve güzel anlatmış "...İbnül-Arabî'nin hayâtını anlatırken elimizdeki biyografi vesikalarına gerçek değerini vermek ve bu suretle de onların içindeki mecâzî unsurları doğru bir şekilde değerlendirmek icâbeder. İşte bu araştırmada bizim en çok titizlik gösterdiğimiz nokta da bu olmuştur.. Onun hayâtı ve hayâtını dolduran tabiat-üstü hâdiseler, İbnül-Arabî'nin felsefesine gir «giriş» dir.. İbnül-Arabî İslâm dünyasında çok tanınmış bir sûfi, yüce bir âlim ve düşünür (yani mütefekkir) dir» demiştir.

Müellifin, kitabın «Netice» sinde belirttiğine göre: cehalete değil fakat bilgi'ye büyük bir ehemmiyet verdiğini yakından müşâhede ettiğimiz İbnül-Arabî bu sûretle inanç meselelerinde insan aklının gerçek değerini göstermiştir. İtikadda ne zâhiri ne bâtinîdir, fakat bu ikisini te'lif etmek sûretiyle ORTA YOL'u bulmuş bir kimsedir. Şu halde, İbnül-Arabî'yi, bazı kimselerin zannettiği gibi, bâtinî akıydelere saplanmış sanmak bir hatâdır. Kâinatın hakiki mânasını ve gayesini teşkil eden İNSAN, onun en başta gelen araştırma mevzuudur..

Müellife göre : İbnül-Arabî, var olan ile yok arasında esaslı bir hudut çizmiştir. Buna göre var olan sâdece Allah'dır. Onun dışında var adını verdiğimiz mümkün varlıklar ise mecâzen bu ismi almışlar ve kendilerine var ismi verilmiştir. «PANTEİZM» i en belirli bir şekilde târif eden bu meselede İbnül-Arabî şöyle diyor (sahife 21) de...

Bu gerçi «Vahdet-i Vücut» dur ama Batı metafiziğinde Panteizm tâbiri bunun müteradifi değildir. Panteizm, en kuvvetli metafizik izâh ve tefsirini Holânda Yahudi filozof Baruh Spinoza'da bulmuş olan (Vahdet-i Mevcud) yahut (Vücudiyeye) felsefesidir. Bunun İslâm tefekkürüyle alâkası yoktur; bu tamamıyla yahudi kabalizmini ve Zohar akıydesini veren tabiatçı bir nazariyedir. İbnül-Arabî'nin vahdet-i vücut sistemine Batıda «Pananteizm» derler. Spinoza'nın mutlak determinizmi, yeniçağ mekanist materyalistlerine bir ilhâm kaynağı olmuştur. Biz bu tehlikeyi 1960 yılında neşrettiğimiz «İnsân-ı Kâmil ve Tasavvuf» adlı risalemizde belirtmiştik.

Eserde Rasyonalizm ve Mistisizm arasındaki fark açıklarken anlıyoruz ki bugün felsefe dilinde rasyonalizm'in karşılığı «Usculuk» muş. Fakat müellif, bu tâbirin ihtimal ki yerinde kullanıldığını te'yd maksadiyle «bilindiği gibi öz türkçe bir söz olan US, akıl mânasına gelir ve zâten halk dilinde kullanılmakta olan «us-lu» kelimesi de «akıllı» mânasına taşır» demektedir. Aca-ba böyle midir? Evvelâ felsefi tâbirlerin behemehâl türkçeleştirilmesi taraf-dârı değiliz. Bu sebeple «rasyonalizm» yerinde kullanılan bir tâbidir, bunu (akılcılık) yapmağa dahi lüzum yokken bir de yanlış olarak (usculuk) hâline getirildiğini görüyoruz. Halbuki halk dilinde «us», hiçbir zaman «akıl» yerine kullanılmaz. «Akıllı» başka, «uslu» başkadır. Bir çocuk uslu olduğu halde akıllı da olabilir, akılsız da.. Bilmem, kısaca anlatabildim mi? Nitekim halkta «uslu durmak», «akıllı uslu olmak» gibi değişik kullanılan, akıl ve zekâ ile alâkası olmayan tâbirler vardır.

Muhyiddin İbnül-Arabî'nin feyz aldığı bir çok hocaları olmuştur ki, başta Ebû Medyen-i Şuayb Mağribî bulunmak üzere hepsi hakkında sırasıyla kitabın ikinci kısmında bilgi verilmiştir. Şeyhin bulunabilen hayat safhaları tarih sırası ile (kronolojik) gösterilmiş ve yazılmıştır.

Müellif, sonunda şunları söylüyor :

«İbnül-Arabî yetmişbeş senelik ömründe örnek bir insan olarak yaşamış, gerçek sayısını henüz bilmediğimiz yüzlerce eser vermiş ve hem İslâm hem de hristiyan dünyalarında ilgi toplamış bir fikir adamıdır. Onun eserleri ve fikri gelişmesindeki kademeler ise, bundan sonra neşredeceğimiz cildlerde ele alınacaktır».

Bu çok güzel ve lüzumlu bir teşebbüstür. Allah tamamına erdirmen.

180 sahifelik bu ilmi araştırma, bir indeks ile nihayetlenmektedir. Eseri alıp okuyacak olanlar bu büyük İslâm mütefekkirine dâir çok sağlam ve temelli bilgiler kazanacaklar ve geniş manevî istifadeler elde edeceklerdir.

Okuyucularımın rica : «İslâm İlâhiyatında Şeyh Bedreddin» isimli risâlemi okumak lütfunda bulunan okuyucularım, kitapta bâzi dizgi yanlışlarına raslamış olsalar gerektir. Bilhassa şu bir kaç yanlış düzeltmek zahmetine katlanmalarını kendilerinden af dileyerek rica ederim: 5 inci sahifede (iktisatçı) yerine (iktifaçı), 14 üncü sahifede (kasedilmmiştir) yerine (kasedilmemiştir), 15 inci sahife son satırda (aynı mertebede) yerine (ayrı mertebelerde), 21 inci sahifede (insanlardan) yerine (inançlardan) olacaktır.